

Quick scan rookbeleid sportverenigingen

In opdracht van NOC★NSF

Drs. S. Nuijten
Drs. J. Lucassen

© *W.J.H. Mulier Instituut*
's-Hertogenbosch, 15 september 2005

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Quick scan rookbeleid sportverenigingen	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Het Verenigingspanel	6
1.3	Werkwijze en respons	6
2.	Resultaten quick scan	9
2.1	Rookafspraken	9
2.2	Vastlegging rookafspraken	11
2.3	Verboden en beperkingen	12
2.4	Campagne rookafspraken NOC★NSF	14
3.	Samenvatting en conclusies	17
	Bijlage 1	21

1. Quick scan rookbeleid sportverenigingen

1.1 Aanleiding

Sinds 1990 geldt de Tabakswet met het daaruit voortvloeiende Beperkingenbesluit voor gemeentelijke sportaccommodaties en door de overheid gesubsidieerde sportaccommodaties voor de binnensport. Niet gesubsidieerde sportaccommodaties vallen tot op heden nog niet onder de Tabakswet en het Beperkingenbesluit. De overheid, NOC*NSF en diverse belangenorganisaties willen vanuit de gedachte dat roken en sport niet samengaan een rookvrije sportsector bevorderen waar iedereen zonder hinder en overlast van tabaksrook kan sporten. Om te komen tot een rookvrije sportsector is de verantwoordelijkheid hiervoor in eerste instantie bij de verenigingen zelf gelegd via een zelfreguleringstraject. Deze verantwoordelijkheid is erop gericht dat verenigingen rookafspraken maken die niet-rokers tegen tabaksrook beschermen. Het zelfreguleringstraject moet ertoe leiden dat per 1 januari 2005 de jeugd zo goed mogelijk wordt beschermd en afspraken over het rookbeleid in het huishoudelijk reglement zijn vastgelegd. Medio 2005 zou 80 procent van de sportverenigingen rookafspraken moeten hebben gemaakt. In juli 2006 moet dit de 100 procent naderen.

In september 2004 is door STIVORO, het ministerie van VWS en NOC*NSF de campagne 'Rookafspraken. Da's wel zo sportief' gestart, die verenigingen en andere beheerders van sportaccommodaties aanspoort om adequate maatregelen te nemen om het roken in sportaccommodaties en -kantines te beëindigen of strikt te beperken. De minimaal noodzakelijke rookafspraken voor een goed rookbeleid zijn als volgt vastgelegd:

- niet roken tijdens jeugdactiviteiten;
- niet roken in de kantine tijdens vergaderingen;
- geen verkoop van tabaksproducten;
- rookverbod voor sportzalen, kleedkamers, hallen, gangen, toiletten, trappen, keukens en vergaderzalen;
- beperkingen in dagen en tijden waarop in de kantine mag worden gerookt;
- afspraken kenbaar maken aan leden en bezoekers.

NOC*NSF wil door middel van dit onderzoek de huidige stand van zaken met betrekking tot het rookbeleid van de sportverenigingen in kaart brengen. De quick scan is bedoeld om na te gaan in hoeverre en op welke manier verenigingen tot op heden op dit punt actief zijn (geworden). Centrale vraag is in welke mate en op welke wijze sportverenigingen in Nederland, in sportaccommodaties waarvan zij eigenaar zijn, danwel beheerder, tegemoet komen aan de tussentijdse doelstelling van het zelfreguleringstraject. Hierdoor kunnen eventueel noodzakelijke bijstellingen in de stimuleringsaanpak duidelijk worden.

Hoewel het onderzoek in opdracht van NOC*NSF is uitgevoerd, zijn ook andere instanties er nadrukkelijk bij betrokken. In een begeleidingscommissie participeerden naast NOC*NSF ook de directies Preventie & Openbare Gezondheidszorg en Sport van het ministerie van VWS, STIVORO, LC en directie Beleid en Onderzoek van MKB Nederland.

1.2 Het Verenigingspanel

Voor de verzameling van de benodigde gegevens is gebruikgemaakt van het Verenigingspanel van het Mulier Instituut. Dit panel is enkele jaren geleden geformeerd om bij wijze van spreken à la minute een representatief deel van de sportsector te kunnen consulteren. Het gaat hierbij om een uitgebreid bestand van sportverenigingen die samen model staan voor de georganiseerde breedtesport in Nederland en die bereid zijn gevonden om gedurende een langere periode met enige regelmaat schriftelijk en telefonisch gegevens te verstrekken.

Via de betrokken clubs kunnen zowel kaderleden als sporters worden bereikt. Bij deze quick scan is de verzamelde informatie echter vrijwel geheel verkregen van clubbestuurders.

1.3 Werkwijze en respons

Op het moment van de uitvoering van de quick scan maken 288 verenigingen deel uit van het Verenigingspanel. Voor het onderzoek is evenwel een selectie gemaakt van clubs die over een eigen accommodatie en/of kantine beschikken. Het zijn juist deze verenigingen die te maken hebben met de zelfregulering en moeten zorgen voor rookafspraken binnen de accommodatie of kantine. De term 'eigen' is hierbij overigens ruim geïnterpreteerd. Ook wanneer de voorzieningen of kantine waarvan de vereniging gebruikmaakt niet in eigendom zijn van de vereniging, maar zij wel verantwoordelijk is voor het dagelijkse beheer en onderhoud van de voorzieningen, danwel voor de exploitatie van de kantine, is er sprake van een eigen sportaccommodatie of kantine. In het vervolg van deze quick scan wordt over eigen beheer gesproken. Hiermee wordt bedoeld dat de vereniging de accommodatie en/of kantine in eigendom en/of beheer heeft. In totaal gaat het om 156 verenigingen. Aan deze verenigingen uit het panel is een brief gestuurd om het onderzoek aan te kondigen.

Via een telefonische enquête in juni 2005, waarbij zowel overdag als in de avonduren is geprobeerd de respondenten te bereiken, zijn gegevens verzameld over het roken en rookbeleid in sportverenigingen. In totaal zijn 107 respondenten bereikt. Van deze verenigingen bleken vijf verenigingen achteraf niet bruikbaar omdat zij geen accommodatie én kantine in eigendom of beheer meer hebben. De bruto respons komt hiermee op 71 procent. Van de 107 bereikte verenigingen verleenden 14 verenigingen geen medewerking.¹ Binnen de verenigingen die geen medewerking verleenden zijn geen verenigingen onder- of oververtegenwoordigd naar bijvoorbeeld regio of grootte van de vereniging.

Uiteindelijk bleven van 88 verenigingen bruikbare antwoorden over. Dit is een netto respons van 56 procent. Hoewel het aantal waarnemingen relatief beperkt is, kan de representativiteit van het onderzoek wel worden gewaarborgd. Dit komt omdat het Verenigingspanel een representatieve afspiegeling vormt van het landelijk beeld. Dit wil zeggen dat de verenigingen

¹ Van deze verenigingen was de contactpersoon op vakantie, of was de contactpersoon van de vereniging voor het Verenigingspanel gewisseld en kon de nieuwe contactpersoon niet op tijd worden bereikt.

naar grootte van gemeente, regiospreiding, verenigingsgrootte, binnen- en buitensport niet zijn over- of ondervertegenwoordigd in de netto steekproef. Voor tak van sport geldt een andere situatie. Omdat er zeer veel verschillende disciplines zijn en veel takken van sport slechts op beperkte schaal worden beoefend, kan het panel onmogelijk een exacte afspiegeling geven van de landelijke situatie. Toch zijn maar weinig disciplines sterk onder- of oververtegenwoordigd. Het panel is zeer gevarieerd van samenstelling en zo wordt de landelijke situatie zoveel mogelijk benaderd.

Van de 88 verenigingen beoefent 69 procent een buitensport en 13 procent een binnensport. Van de verenigingen beoefent 19 procent zowel een binnen- als buitensport. Doordat de buitensportverenigingen uit de netto steekproef vaker een eigen kantine hebben dan de binnensportverenigingen, doet zich deze oververtegenwoordiging van buitensportverenigingen in de netto steekproef voor.

Van de 88 verenigingen bestaat 47 procent uit grote verenigingen (meer dan 250 leden), 31 procent uit middelgrote verenigingen (101-250 leden) en 23 procent uit kleine verenigingen (100 of minder leden). Over de verdeling naar tak van sport kunnen geen uitspraken worden gedaan. Vrijwel alle sporten die in het panel zijn vertegenwoordigd, komen terug in de netto steekproef.

2. Resultaten quick scan

2.1 Rookafspraken

Als eerste is gevraagd of de verenigingen afspraken hebben gemaakt over rookbeperkingen. Van de 84 verenigingen die deze vraag hebben beantwoord, hebben 72 verenigingen (86%) wel en 12 verenigingen (14%) geen rookbeperkingen ingesteld binnen de vereniging. Van de 72 verenigingen die wel rookbeperkingen hebben ingesteld, heeft 56 procent dit gedaan naar aanleiding van wet- en regelgeving. Bijna de helft van de verenigingen (47%) heeft rookafspraken gemaakt omdat leden en bezoekers daar om vroegen. De overige verenigingen hebben rookbeperkingen ingesteld omdat *het al lang een gewoonte is dat er niet wordt gerookt in de kantine of sportaccommodatie* (6 keer genoemd), *roken niet bij het sporten hoort* (6 keer genoemd), of omdat *het binnen het bestuur is besloten* (5 keer genoemd).

Tabel 2.1 Zijn er binnen uw vereniging afspraken gemaakt met betrekking tot rookbeperkingen?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	72	86
Nee	12	14
Totaal	84	100

Er zijn twaalf verenigingen die geen rookbeperkingen hebben ingesteld. Hiervan hebben vijf verenigingen ook geen plannen om dat in de nabije toekomst wel te doen, omdat ze het niet nodig vinden, het nog nooit ter sprake is geweest of omdat er geen klachten van leden/bezoekers zijn. Twee verenigingen weten nog niet of ze in de toekomst rookafspraken gaan maken. Van de vijf verenigingen die wel plannen hebben, hebben twee verenigingen ook al concrete maatregelen in voorbereiding.

Ruim 60 procent van de verenigingen is voor het invoeren van de rookafspraken nagegaan of de afspraken ook voldoende draagvlak hebben onder de leden. De respondenten die niet weten of het draagvlak onder de leden is gepeild, kunnen deze vraag vaak niet beantwoorden omdat ze nog niet zo lang bij de vereniging zijn betrokken en de rookafspraken al voor die tijd geldig waren.

Tabel 2.2 Is uw vereniging voor het invoeren van de afspraken nagegaan of de afspraken voldoende draagvlak hebben onder de leden?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	43	61
Nee	23	32
Weet niet	6	7
Totaal	72	100

In de meeste sportverenigingen wordt wel eens gesproken over roken binnen de vereniging. Bij 84 procent van de verenigingen zijn de onderwerpen roken en rookafspraken ter sprake gebracht tijdens een (bestuurs)vergadering of ander intern overleg.

Tabel 2.3 Heeft uw vereniging de onderwerpen roken en rookafspraken besproken tijdens een (bestuurs)vergadering of ander intern overleg?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	69	84
Nee	13	16
Totaal	82	100

De meerderheid van de verenigingen (71%) zegt dat ze geen klachten heeft ontvangen van leden of bezoekers over het roken binnen de vereniging. Dit wil overigens niet zeggen dat er dan ook geen klachten zijn. In ruim een kwart van de verenigingen zijn er wel signalen dat leden of bezoekers problemen hebben met het roken binnen de verenigingen.

Tabel 2.4 Heeft uw vereniging signalen ontvangen dat er leden/bezoekers zijn die problemen hebben met of klachten hebben over roken binnen uw vereniging?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	24	29
Nee	58	71
Totaal	82	100

Leden en bezoekers hebben voornamelijk problemen met rookoverlast voor bepaalde categorieën leden en rookoverlast op bepaalde plaatsen en in bepaalde ruimten. In mindere mate hebben leden of bezoekers last van roken op bepaalde tijden en tijdens activiteiten.

Tabel 2.5 Waar hadden de problemen of klachten vooral betrekking op?

(meer antwoorden mogelijk)

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen (n=24)
Rookoverlast voor bepaalde categorieën leden	14	39	58
Rookoverlast op bepaalde plaatsen of in bepaalde ruimten	14	39	58
Rookoverlast op bepaalde tijden, tijdens bepaalde activiteiten	8	22	33
Totaal	36	100	

Alle 24 verenigingen die signalen van rookoverlast ontvingen van leden of bezoekers hebben vervolgens gezocht naar oplossingen om de problemen of klachten te verhelpen.

2.2 Vastlegging rookafspraken

Ruim driekwart van de clubs heeft de afspraken met betrekking tot rookbeperkingen ook daadwerkelijk vastgelegd óf is er mee bezig rookafspraken vast te leggen.

Tabel 2.6 Zijn de afspraken met betrekking tot rookbeperkingen op een of andere manier vastgelegd?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja, alle rookbeperkingen zijn vastgelegd	49	72
Nee, maar we zijn er mee bezig om de afspraken vast te leggen	4	6
Nee, de rookbeperkingen zijn niet vastgelegd	15	22
Totaal	68	100

Van de 49 verenigingen die de rookafspraken daadwerkelijk hebben vastgelegd, heeft meer dan de helft van de verenigingen dit in de notulen van de Algemene Leden Vergadering opgenomen (53%). Bijna een kwart van de verenigingen heeft de gemaakte rookafspraken vermeld in het huishoudelijk reglement (22%). Achttien procent van de verenigingen heeft de rookafspraken vermeld in een informatieboekje van de vereniging. De respondenten geven aan dat dit boekje aan het begin van het seizoen wordt uitgedeeld onder de leden. Ook nieuwe leden ontvangen het informatieboekje bij aanmelding. Van de verenigingen heeft 12 procent regels met betrekking tot rookbeleid opgenomen in een apart rookreglement. Er is één vereniging die de algemene statuten gebruikt om de rookafspraken te melden aan de leden. De overige verenigingen hebben rookafspraken op een andere wijze vastgelegd. Bij zes van deze verenigingen zijn de rookbeperkingen terug te lezen in notulen van de bestuursvergadering. Andere manieren die worden genoemd om rookbeperkingen vast te leggen, zijn onder andere *de website van de vereniging, mondelinge mededeling aan de leden en het beleidsplan van de vereniging*.

Tabel 2.7 Op welke manier(en) zijn de rookafspraken vastgelegd?

(meer antwoorden mogelijk)

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen (n=49)
In de notulen van de Algemene Leden Vergadering	26	41	53
In een huishoudelijk reglement	11	17	22
In een informatieboekje van de vereniging	9	14	18
In een apart rookreglement	6	9	12
In de algemene statuten van de vereniging	1	2	2
Op een andere wijze	11	17	22
Totaal	64	100	

Vrijwel alle verenigingen hebben de leden vervolgens op een of andere wijze geïnformeerd over de rookbeperkingen. De meeste verenigingen gebruiken hiervoor een combinatie van middelen. De meest gebruikte informatiekanalen zijn het verenigingsblad, gevolgd door mondelinge toelichting via het verenigingskader en met behulp van stickers en/of posters.

Andere wijzen waarop de leden zijn geïnformeerd, zijn door de afspraken op te nemen in de *notulen van de Algemene Leden Vergadering* (9 keer genoemd), *via de (digitale) nieuwsbrief/website van de vereniging* (7 keer genoemd), *niet-roken bordjes in de kantine* (6 keer genoemd), *door een briefje met gedragsregels op te hangen in de kantine* (3 keer genoemd) of *een brief aan de leden te sturen* (3 keer genoemd).

Tabel 2.8 Hoe zijn de leden van de vereniging geïnformeerd over de rookbeperkingen?

(meer antwoorden mogelijk)

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen (n=71)
Via het verenigingsblad	30	27	42
Mondeling via het verenigingskader	23	24	38
Met stickers en/of posters	27	21	32
Op een andere wijze	31	28	44
De leden zijn niet op de hoogte gesteld	1	1	1
Totaal	112	100	

Bijna tweederde van de verenigingen heeft na het invoeren van de rookbeperkingen al eens gekeken in hoeverre leden en bezoekers zich aan de genomen maatregelen houden.

Tabel 2.9 Is uw vereniging na het invoeren van de rookbeperkingen al eens nagegaan in hoeverre leden en bezoekers van uw vereniging de rookafspraken nakomen?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	44	62
Nee	25	35
Nog niet, maar wel van plan in de nabije toekomst	2	3
Totaal	71	100

2.3 Verboden en beperkingen

Van de 72 verenigingen die rookafspraken hebben gemaakt, heeft minder dan de helft van de verenigingen (43%) rookbeperkingen ingesteld die gelden voor alle leden. In een kwart van de verenigingen geldt geen algeheel rookverbod, maar wel voor bepaalde personen. Bij de overige verenigingen (32%) geldt geen rookverbod voor bepaalde categorieën personen.

Bij de verenigingen gelden over het algemeen rookverboden voor jeugdactiviteiten (28%), op bepaalde tijden op een dag (18%) of gedurende bepaalde dagen (17%). Relatief vaak gaat het dan om een rookverbod op zaterdagochtend gekoppeld aan jeugdactiviteiten. In eenderde van de verenigingen mag helemaal niet worden gerookt.

Tabel 2.10 Geldt er binnen uw vereniging een rookverbod voor bepaalde activiteiten, tijden of dagen? (meer antwoorden mogelijk)

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen (n=72)
Ja, er geldt een rookverbod gedurende jeugdactiviteiten	20	24	28
Ja, er geldt een rookverbod gedurende bepaalde tijden op een dag	13	16	18
Ja, er geldt een rookverbod gedurende bepaalde dagen	12	15	17
Ja, er geldt altijd een rookverbod	24	30	33
Nee	14	17	19
Totaal	83	100	

Bijna alle verenigingen die rookafspraken hebben gemaakt, geven aan dat voor bepaalde plaatsen of ruimten rookverboden gelden. In ruimten die voor iedereen toegankelijk zijn en in kleedlokalen gelden het vaakst rookverboden. In bestuurs- en vergaderruimten en op de plaatsen waar daadwerkelijk wordt gesport gelden in mindere mate rookverboden.

Tabel 2.11 Kunt u, voor zover dat van toepassing is, aangeven voor welke van de volgende plaatsen en ruimten een rookverbod geldt? (meer antwoorden mogelijk)

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen (n=62)
Op velden, banen, in zalen of andere ruimten waar daadwerkelijk wordt gesport	23	16	37
In kleedruimten	38	27	61
In gangen, hallen, toiletten en andere ruimten die voor iedereen toegankelijk zijn	43	31	69
In bestuurskamer, vergaderlokalen en andere ruimten die niet voor iedereen toegankelijk zijn	33	24	53
Voor geen enkele van deze plaatsen geldt een rookverbod	3	2	5
Totaal	140	100	

Om te bepalen hoe actief de verenigingen zijn in hun rookbeleid, zijn de antwoorden op de vragen over rookbeperkingen en verboden voor personen, activiteiten en ruimten ook bij elkaar opgeteld.

Tabel 2.12 In hoeverre is de vereniging actief in het rookbeleid?

	Aantal verenigingen	% antwoorden
De vereniging doet niets aan rookbeleid	12	14
De vereniging doet iets aan rookbeleid	29	35
De vereniging voert een actief rookbeleid	43	51
Totaal	84	100

Zoals eerder genoemd in paragraaf 2.1 zijn er 72 verenigingen die rookafspraken hebben gemaakt en 12 verenigingen die niets aan rookbeleid doen. Uit bovenstaande tabel is af te lezen dat iets meer dan de helft van de verenigingen (51%) een actief rookbeleid voert. Dit houdt in dat in deze verenigingen rookbeperkingen bestaan voor zowel personen, activiteiten en ruimten. Iets meer dan eenderde van de verenigingen (35%) doet iets aan rookbeleid. Zij hebben bijvoorbeeld een rookverbod voor bepaalde personen, bepaalde activiteiten, tijden of dagen, of voor bepaalde ruimten.

Bijna driekwart van de verenigingen kent een rookverbod voor (een gedeelte van) de kantine. Bij meer dan de helft daarvan is roken overal in de kantine verboden. Bij iets meer dan 20 procent van de verenigingen is roken in de kantine nog gewoon toegestaan.

Tabel 2.13 In hoeverre is er in de kantine sprake van rookbeperkingen?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Roken is overal in de kantine toegestaan	15	21
Roken is in bepaalde delen van de kantine toegestaan en in bepaalde delen verboden	9	13
Roken is overal in de kantine verboden	42	58
De vereniging heeft geen kantine	6	8
Totaal	72	100

Volgens de Tabakswet mogen in gemeentelijke en door de overheid gesubsidieerde sportaccommodaties geen tabaksproducten worden verkocht. Volgens 91 procent van de verenigingen worden er in de accommodatie of kantine geen tabaksproducten verkocht.

2.4 Campagne rookafspraken NOC*NSF

Het doel van het maken van rookafspraken is het beschermen van de niet-rokers en de jeugd tegen tabaksrook. Een aantal beperkingen is daarbij in ieder geval minimaal noodzakelijk, zoals het niet roken in de kantine tijdens jeugdactiviteiten en vergaderingen, geen verkoop van tabaksproducten, rookverboden voor de sportzaal, kleedkamers, hallen, gangen, toiletten, trappen, keukens en vergaderzalen, en het vaststellen van beperkingen in dagen en tijden waarop gerookt mag worden in de kantine (bijvoorbeeld maximaal twee avonden per week roken toestaan).

Iets meer dan de helft van de respondenten (54%) zegt bekend te zijn met deze beperkingen.

Tabel 2.14 Bent u bekend met de minimale eisen die door NOC*NSF worden gesteld aan het roken binnen de sportvereniging?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	44	54
Nee	38	46
Totaal	82	100

Om ervoor te zorgen dat binnen sportverenigingen rookafspraken worden gemaakt is NOC ★NSF in september 2004 gestart met de campagne 'Rookafspraken. Da's wel zo sportief'. Een ruime meerderheid van de respondenten heeft wel eens van deze campagne gehoord.

Tabel 2.15 Heeft u wel eens van de campagne 'Rookafspraken. Da's wel zo sportief' gehoord?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	67	81
Nee	16	19
Totaal	83	100

Om aan leden en bezoekers van de vereniging duidelijk te maken welke rookbeperkingen er gelden in de accommodatie of kantine kunnen diverse materialen worden ingezet. Deze materialen zijn onderdeel van de campagne. Posters en stickers worden het meest gebruikt, gevolgd door tablecards en bierviltjes. Een beperkt aantal verenigingen maakt daarnaast gebruik van het stappenplan of de checklist. Het stappenplan bestaat uit een waaier waarmee in zeven korte stappen wordt beschreven hoe de vereniging tot rookafspraken kan komen. De checklist is een instrument dat in beeld kan brengen hoe het staat met de rookafspraken en wat er eventueel aan te doen is.

Tabel 2.16 Van welke materialen uit de campagne maakt uw vereniging gebruik om rookbeperkingen duidelijk te maken aan leden en bezoekers?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen (n=61)
Posters	23	26	38
Stickers	12	13	20
Tablecards	9	10	15
Bierviltjes	8	9	13
Stappenplan	4	4	7
Checklist	3	3	5
Andere materialen	6	7	10
De vereniging heeft de materialen niet ontvangen en wil de materialen graag ontvangen	3	3	5
De vereniging heeft de materialen niet ontvangen en stelt verder geen prijs op toezending	2	2	3
De vereniging maakt geen gebruik van materialen uit de campagne	20	22	33
Totaal	90	100	

De verenigingen die geen gebruik maken van specifiek campagnemateriaal, maken wel gebruik van andere *niet-roken stickers* (3 keer genoemd) en *posters* (3 keer genoemd). Acht verenigingen maken geen gebruik van materialen om rookbeperkingen duidelijk te maken aan leden en bezoekers.

Er zijn 61 verenigingen (77%) die geen behoefte hebben aan extra ondersteunende materialen om te komen tot heldere rookafspraken binnen de verenigingen. Hiervan vindt 64 procent van de verenigingen dat ze al voldoet aan de vereiste afspraken. Van de verenigingen die geen behoefte hebben aan extra materialen vindt verder 18 procent van de verenigingen dat de materialen die worden gebruikt al voldoende zijn om rookafspraken aan te geven, vindt 3 procent van de verenigingen de materialen ongeschikt, en 2 procent dat de afspraken niet werken binnen de vereniging.

Achttien verenigingen (23%) willen wel graag extra materialen ontvangen. Zij hebben voornamelijk behoefte aan *posters* (13 keer genoemd), *stickers* (10 keer genoemd), *tablecards* (9 keer genoemd), *bierviltjes* (9 keer genoemd) en *het stappenplan uit de campagne* (7 keer genoemd).

3. Samenvatting en conclusies

Door middel van een peiling via het representatieve Verenigingspanel van het Mulier Instituut is in deze quick scan nagegaan in hoeverre verenigingen die beschikken over een eigen accommodatie of kantine zijn overgegaan tot het maken van rookafspraken. Gekeken is naar de wijze van totstandkoming van die afspraken, de vastlegging, de aard van de rookbeperkingen en de mate waarin daarbij gebruik is gemaakt van het materiaal van de lopende campagne 'Rookafspraken. Da's wel zo sportief'. Bij de peiling werden 107 verenigingen bereikt, waarvan 88 verenigingen relevante gegevens verstrekten.

Rookafspraken

- Van de verenigingen heeft 86 procent om een of andere reden rookbeperkingen ingesteld binnen de vereniging. Van deze verenigingen heeft 56 procent dit gedaan naar aanleiding van wet- en regelgeving. Bijna de helft van de verenigingen (47%) die rookafspraken heeft gemaakt, deed dit omdat leden en bezoekers daar om vroegen.
- Bijna tweederde van de verenigingen is voor het invoeren van de rookafspraken wel eens nagegaan of de afspraken ook voldoende draagvlak hebben onder de leden.
- Bij 84 procent van de verenigingen zijn de onderwerpen roken en rookafspraken ter sprake gebracht tijdens een (bestuurs)vergadering of ander intern overleg.
- Iets meer dan een kwart van de verenigingen zegt dat ze klachten heeft ontvangen van leden of bezoekers over het roken binnen de vereniging. Zij hebben voornamelijk problemen met rookoverlast voor bepaalde categorieën leden en rookoverlast op bepaalde plaatsen en in bepaalde ruimten.
- Van alle verenigingen die maatregelen hebben genomen om rookoverlast te beperken, heeft ruim driekwart van de clubs deze afspraken ook daadwerkelijk op papier gezet. Van de verenigingen heeft 53 procent dit in de notulen van de Algemene Leden Vergadering opgenomen. Bijna een kwart van de verenigingen heeft de gemaakte rookafspraken vermeld in het huishoudelijk reglement en 18 procent van de verenigingen maakt gebruik van een informatieboekje. Van de verenigingen heeft 12 procent regels met betrekking tot rookbeleid opgenomen in een apart rookreglement.
- De meest gebruikte informatiekanalen om leden te informeren zijn het verenigingsblad, gevolgd door mondelinge toelichting via het verenigingskader en met behulp van stickers en/of posters.

Concluderend kan worden gesteld dat een zeer groot deel van de verenigingen (die een 'eigen' kantine of accommodatie hebben) al actief is met het maken van rookafspraken of daar concrete plannen voor heeft. De verenigingen spelen daarbij relatief vaak in op klachten of wensen van de eigen leden of bezoekers, maar de stimuleringscampagne wordt ook regelmatig als impuls genoemd. Hoewel maar een beperkt aantal clubs aangeeft het verspreide stappenplan te gebruiken, besteedt de meerderheid wel degelijk zorg aan het creëren van draagvlak onder de leden, het schriftelijk vastleggen van de afspraken en communiceren ervan. Dit laatste gebeurt mogelijk wel nog iets te veel in een eenmalige vorm.

Verboden en beperkingen

- In eenderde van de verenigingen (32%) geldt geen rookverbod voor bepaalde categorieën personen. Minder dan de helft van de verenigingen (43%) heeft een rookverbod ingesteld dat geldt voor alle leden.
- Bij de verenigingen gelden over het algemeen rookverboden voor jeugdactiviteiten (28%), op bepaalde tijden op een dag (18%) of gedurende bepaalde dagen (17%). Relatief vaak gaat het dan om een rookverbod op zaterdagochtend gekoppeld aan jeugdactiviteiten. In eenderde van de verenigingen mag helemaal niet worden gerookt.
- Bijna alle verenigingen (95%) geven aan dat voor bepaalde plaatsen of ruimten rookverboden gelden. In ruimten die voor iedereen toegankelijk zijn en in kleedlokalen gelden het vaakst rookverboden. In bestuurs- en vergaderruimten en op de plaatsen waar daadwerkelijk wordt gesport gelden in mindere mate rookverboden.
- Bijna driekwart van de verenigingen kent een rookverbod voor (een gedeelte van) de kantine. Bij meer dan de helft van de verenigingen is roken overal in de kantine verboden. Bij iets meer dan 20 procent van de clubs is roken in de kantine nog gewoon toegestaan.
- Van de verenigingen voert 51 procent een actief rookbeleid en doet 35 procent iets aan rookbeleid. Veertien procent van de verenigingen doet niets aan rookbeperkingen.

De beschreven stand van zaken lijkt te wijzen in de richting van een stringenter beleid dat sportverenigingen voeren op het gebied van rookbeperkingen. Iets meer dan de helft van de verenigingen voert een actief rookbeleid. Dit houdt in dat in deze verenigingen rookbeperkingen bestaan voor zowel personen, activiteiten en ruimten. Iets meer dan eenderde van de verenigingen doet in ieder geval iets aan rookbeleid. Zij hebben bijvoorbeeld een rookverbod voor bepaalde personen, bepaalde activiteiten, tijden of dagen, of voor bepaalde ruimten.

Campagne rookafspraken NOC★NSF

- Iets meer dan de helft van de respondenten (54%) zegt bekend te zijn met de minimale eisen die NOC★NSF stelt om rookoverlast binnen verenigingen te beperken.
- De grote meerderheid van de respondenten (81%) heeft wel eens van de campagne 'Rookafspraken. Da's wel zo sportief' gehoord. Van de campagnematerialen worden posters en stickers het meest gebruikt, gevolgd door tablecards en bierviltjes.
- Er zijn 61 verenigingen (77%) die geen behoefte hebben aan extra ondersteunende materialen om te komen tot heldere rookafspraken binnen de verenigingen. Van de verenigingen zegt namelijk 64 procent dat ze al voldoet aan de vereiste afspraken. De verenigingen die extra materialen willen ontvangen hebben vooral behoefte aan posters, stickers, tablecards en bierviltjes.

Hoewel het breed verspreide materiaal bij de campagne 'Rookafspraken. Da's wel zo sportief' niet door alle verenigingen wordt gebruikt, lijkt de campagne wel degelijk invloed te hebben op het maken van rookafspraken. Die invloed lijkt vooral te liggen in de sfeer van bewustwording. Ruim 80 procent van de clubs kent de campagne en meer dan de helft van de verenigingen zegt bekend te zijn met de minimale eisen rond het te voeren rookbeleid.

Op weg naar zelfregulering?

In 2003 is door het Mulier Instituut² een nulmeting uitgevoerd naar het rookbeleid binnen sportverenigingen, gemeentelijke sportaccommodaties en commerciële sportorganisaties. Hoewel de resultaten van de quick scan niet precies vergeleken kunnen worden met de situatie in 2003³, lijken de resultaten erop te wijzen dat verenigingen meer aandacht zijn gaan schenken aan rookbeleid in de afgelopen twee jaar. In het onderzoek uit 2003 gaf 9 procent van de verenigingen aan een actief rookbeleid te voeren. Uit de quick scan blijkt dat inmiddels 51 procent van de verenigingen actief is op het gebied van rookbeleid. Wat betreft het instellen van rookbeperkingen tijdens activiteiten, bepaalde tijden op een dag of bepaalde dagen, lijkt er sprake van een stijgende lijn in het aantal verenigingen dat rookbeperkingen heeft ingesteld. Werd in 2003 door 33 procent van de verenigingen een rookverbod ingesteld voor bepaalde activiteiten, tijden of dagen, in 2005 betreft dit 81 procent van de verenigingen. Hetzelfde geldt voor rookbeperkingen op bepaalde plaatsen en in ruimten. Had twee jaar geleden 72 procent van de verenigingen een rookverbod voor bepaalde ruimten of plaatsen ingesteld, in deze quick scan bedraagt dat percentage 95 procent. Voor rookbeperkingen in de kantine lijkt sprake te zijn van een dalende lijn in de verenigingen die geen rookafspraken maken. Zo is in 23 procent van de verenigingen die een kantine hebben, roken toegestaan. In 2003 bedroeg dat percentage nog 80 procent.

In de nulmeting uit 2003 werd nog geconcludeerd dat met name op verenigingsniveau nogal wat werk aan de winkel was. Uit deze quick scan blijkt dat inmiddels meer dan 80 procent van de verenigingen actief is op het gebied van rookbeleid. Daarmee zit de verenigingssport op de goede weg, maar er is zeker nog geen optimale situatie bereikt. In 2006 moeten alle verenigingen voldoen aan deze minimale eisen. Aan de verdere stimulering van het beleid bij de clubs kan het verspreiden van ‘good practices’ en ‘examples’ een bijdrage leveren, zoals de keuze om (aspirant)leden via het (jaarlijkse) informatieboekje over de gemaakte rookafspraken te (blijven) informeren.

² Nuijten, S. en Janssens, J. (2003) *Roken en rookbeleid in de sport*, 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

³ Beide onderzoeken hebben een andere netto steekproef van verenigingen. In de quick scan is gebruik gemaakt van het Verenigingspanel, voor de nulmeting van een steekproef van verenigingen uit 25 (deel)gemeenten. Beide onderzoeken zijn echter wel representatief voor de verenigingssport in Nederland. Daarnaast gaat het in beide onderzoeken om verenigingen met een accommodatie en/of kantine in eigen beheer. Op basis hiervan mogen enkele voorzichtige vergelijkingen worden gemaakt tussen beide onderzoeken.

Bijlage 1

Quick scan rookbeleid sportverenigingen

V5. Zijn er binnen uw vereniging afspraken gemaakt met betrekking tot rookbeperkingen?

Meer antwoorden mogelijk

- ja, omdat leden/bezoekers daar om vroegen
- ja, omdat het vanuit wet- en regelgeving moet
- ja, om andere redenen, namelijk....
- nee
- weet niet

V1. Heeft uw vereniging de onderwerpen roken en rookafspraken besproken tijdens een (bestuurs)vergadering of ander intern overleg?

- ja
- nee
- weet niet

V2. Heeft uw vereniging signalen ontvangen dat er leden/bezoekers zijn die problemen hebben met of klachten hebben over roken binnen uw vereniging?

- ja
- nee
- weet niet

Als V5=nee en V2=nee → ga naar vraag V6

Als V5=ja en V2=nee → ga naar vraag V8

V3. Waar hadden deze problemen en klachten van leden/bezoekers vooral betrekking op?

Meer antwoorden mogelijk

- rookoverlast voor bepaalde categorieën leden
- rookoverlast op bepaalde plaatsen of in bepaalde ruimten
- rookoverlast op bepaalde tijden, tijdens bepaalde activiteiten
- anders, namelijk...

V4. Als er problemen of klachten waren, heeft uw vereniging vervolgens gezocht naar oplossingen?

- ja
- nee
- weet niet

V6. Heeft uw vereniging plannen om in de nabije toekomst wel rookafspraken te maken en deze vast te leggen?

- ja, er zijn concrete maatregelen in voorbereiding → *ga naar vraag V18*
- ja, maar er zijn nog geen concrete maatregelen in voorbereiding → *ga naar vraag V18*
- nee
- weet niet

V7. Waarom niet?

Meer antwoorden mogelijk

- het is niet nodig, want er wordt niet of nauwelijks gerookt
- het is nog nooit ter sprake geweest

- er zijn binnen de vereniging al voldoende beperkingen aan het roken gesteld
 - het is niet de verantwoordelijkheid van de vereniging om het roken te ontmoedigen
 - wij weten niet hoe we dat moeten aanpakken
 - het stuit op teveel weerstand bij vrijwilligers, leden en bezoekers
 - het gaat ten koste van de omzet in de kantine
 - het kost leden
 - het is niet goed mogelijk om rookbeperkingen te handhaven
 - andere reden, namelijk....
- ga naar vraag V18

V8. Is uw vereniging voor het invoeren van de afspraken nagegaan of de afspraken voldoende draagvlak hebben onder de leden?

- ja
- nee
- weet niet

V9. Zijn deze afspraken met betrekking tot rookbeperkingen op een of andere manier vastgelegd?

- ja, alle rookbeperkingen zijn vastgelegd
- ja, een gedeelte van de rookbeperkingen is vastgelegd
- nee, maar we zijn er mee bezig/ gaan het nog doen → ga naar vraag V11
- nee, we hebben de rookbeperkingen niet vastgelegd → ga naar vraag V11
- weet niet

V10. Op welke manier(en) zijn de rookafspraken (gedeeltelijk) vastgelegd?

Meer antwoorden mogelijk

- in de algemene statuten van de vereniging
- in een huishoudelijk reglement
- in een apart rookreglement
- in de notulen van de Algemene Leden Vergadering (ALV)
- in een informatieboekje van de vereniging
- op een andere wijze, namelijk...
- weet niet

V11. Hoe zijn de leden van uw vereniging geïnformeerd over de rookbeperkingen?

Meer antwoorden mogelijk

- via het verenigingsblad
- door opname van regels in reglement
- mondeling via het verenigingskader
- met stickers en/of posters
- op een andere wijze, namelijk...
- leden zijn niet op de hoogte gesteld

V12. Is uw vereniging na het invoeren van de rookbeperkingen al eens nagegaan in hoeverre leden en bezoekers van uw vereniging de rookafspraken nakomen?

- ja
- nee
- nog niet, maar dat zijn we wel van plan in de nabije toekomst
- weet niet

V13. Zijn er bepaalde categorieën personen waarvoor in uw vereniging een algemeen rookverbod geldt?

- ja, er geldt een rookverbod voor jeugdleden
- ja, er geldt een rookverbod voor iedereen
- ja, er geldt een rookverbod voor andere categorieën, namelijk.....
- nee
- weet niet

V14. Geldt er binnen uw vereniging een rookverbod voor bepaalde activiteiten, tijden of dagen?

Meer antwoorden mogelijk

- ja, er geldt een rookverbod gedurende jeugdactiviteiten
- ja, er geldt een rookverbod gedurende bepaalde tijden op een dag
- ja, er geldt een rookverbod gedurende bepaalde dagen
- ja, er geldt altijd een rookverbod
- nee
- weet niet

V15. Kunt u, voor zover dat van toepassing is, aangeven voor welke van de volgende plaatsen en ruimten een rookverbod geldt?

Meer antwoorden mogelijk

- op velden, banen, in zalen of andere ruimten waar daadwerkelijk wordt gesport
- in kleedruimten
- in gangen, hallen, toiletten en andere ruimten die voor iedereen toegankelijk zijn
- in bestuurskamer, vergaderlokalen en andere ruimten die niet voor iedereen toegankelijk zijn.
- voor geen enkele van deze plaatsen geldt een rookverbod

V16a. In hoeverre is er in de kantine sprake van rookbeperkingen?

- roken is overal in de kantine toegestaan
- roken is in bepaalde delen van de kantine toegestaan en in bepaalde delen van de kantine verboden
- roken is overal verboden
- weet niet

V16b. Geldt er binnen uw vereniging in de kantine een rookverbod voor bepaalde activiteiten, tijden of dagen?

Meer antwoorden mogelijk

- ja, er geldt een rookverbod gedurende jeugdactiviteiten
- ja, er geldt een rookverbod gedurende bepaalde tijden op een dag
- ja, er geldt een rookverbod gedurende bepaalde dagen
- ja, er geldt altijd een rookverbod
- nee
- weet niet

V17. Worden in de sportaccommodatie of kantine tabaksproducten verkocht?

- ja
- nee
- weet niet

V18. Bent u bekend met de minimale eisen die door NOC*NSF worden gesteld aan het roken binnen de sportvereniging?

- ja
- nee
- weet niet

*Om ervoor te zorgen dat binnen sportverenigingen afspraken worden gemaakt over roken binnen de vereniging is NOC *NSF eind 2003 de campagne 'Rookafspraken. Da's wel zo sportief' gestart.*

V19. Heeft u wel eens van deze campagne gehoord?

- ja
- nee → ga naar vraag V21b
- weet niet

V20. Bent u op de hoogte van de doelstellingen van de campagne?

- ja
- nee

Als V6=nee → ga naar vraag V25

V21. Van welke materialen uit de campagne maakt uw vereniging gebruik om rookbeperkingen duidelijk te maken aan leden en bezoekers?

Meer antwoorden mogelijk

- stickers
- posters
- tablecards
- bierviltjes
- stappenplan
- checklist
- anders, namelijk.....
- de vereniging heeft de materialen niet ontvangen, maar wil wel materiaal ontvangen
- de vereniging heeft de materialen niet ontvangen en stelt verder ook geen prijs op toezending
- de vereniging maakt geen gebruik van de materialen uit de campagne
- weet niet

V22. Heeft de campagne bijgedragen aan het maken van rookafspraken binnen uw vereniging?

- ja
- nee
- weet niet

→ ga naar vraag V26

V21b. Van welke materialen maakt uw vereniging gebruik om rookbeperkingen duidelijk te maken aan leden en bezoekers?

Meer antwoorden mogelijk

- stickers
- posters
- tablecards
- bierviltjes
- stappenplan
- checklist
- anders, namelijk.....
- de vereniging maakt geen gebruik van de bovenstaande materialen
- weet niet

V26. Heeft u voor het seizoen 2005/2006 behoefte aan ondersteunende materialen om te komen tot heldere rookafspraken binnen de vereniging?

- ja
- nee

V26b. Ja, er is behoefte aan

Meer antwoorden mogelijk

- stickers
- posters
- tablecards
- bierviltjes
- stappenplan
- checklist
- anders, namelijk.....

→ ga naar vraag V23

V26c. Nee, omdat

Meer antwoorden mogelijk

- de vereniging voldoet al aan de vereiste afspraken
- de materialen die worden gebruikt zijn voldoende om rookafspraken aan te geven
- de materialen zijn ongeschikt
- de afspraken werken niet binnen de vereniging
- andere reden, namelijk.....

V23. Heeft u nog vragen of opmerkingen?

Hartelijk dank voor uw medewerking!